

پیشینه تأسیس و تغییر نام وزارتخانه‌های ادغام شده راه و ترابری - مسکن و شهرسازی

مهندس محمد اسمعیل علیخانی
مهندسان مشاور رمپ

۱۳۹۰ نام‌های مختلف این وزارتخانه:

- (۱) معادن، طرق و شوارع
- (۲) فواید عامه
- (۳) فواید عامه و تجارت
- (۴) طرق و شوارع
- (۵) راه
- (۶) راه و ترابری
- (۷) بالاخره وزارت راه و شهرسازی بوده است.

وزارت راه و ترابری

پس از صدور فرمان مشروطیت در ۱۴ مرداد ماه سال ۱۲۸۵ خورشیدی، نخستین مجلس در کمتر از ۵ ماه تشکیل و در کابینه اول که نصراله خان مشیرالدوله نخست وزیر آن بود، مهندس الممالک به عنوان وزیر "معادن، طرق و شوارع" انتخاب گردید.

در سایر کابینه‌ها و از آن تاریخ تاکنون نام این وزارتخانه به شرح جدول زیر تغییر کرده است.

بدین ترتیب در مدت ۱۰۵ سال یعنی از سال ۱۲۸۵ الی

ردیف	کابینه شماره	نام صدر اعظم / نخست وزیر یا رییس جمهور وقت	تاریخ تشکیل کابینه	نام جدید وزارتخانه
۱	کابینه ۲	میرزا علی اصغر خان اتابک	۱۲۸۶/۰۲/۱۲	فواید عامه
۲	کابینه ۲۸	محمد علی خان علاء السلطنه	۱۲۹۶/۰۹/۲۸	فواید عامه و تجارت
۳	کابینه ۳۳	مشیرالدوله	۱۲۹۹/۰۴/۰۱	فواید عامه
۴	کابینه ۳۶	سید ضیاء الدین طباطبایی	۱۲۹۹/۱۲/۰۳	فواید عامه و تجارت
۵	کابینه ۳۸	احمد خان قوام السلطنه	۱۳۰۰/۰۷/۰۸	فواید عامه
۶	کابینه ۴۰	میرزا حسن خان مشیرالدوله	۱۳۰۰/۱۱/۰۲	فواید عامه و تجارت
۷	کابینه ۵۱	حاج مهدی قلی خان هدایت	۱۳۰۹/۱۱/۰۱	طرق و شوارع
۸	کابینه ۵۵	احمد متین دفتری	۱۳۱۸/۰۹/۰۳	راه
۹	کابینه ۱۰۶	امیر عباس هویدا	۱۳۵۴/۰۶/۳۰	وزارت راه و ترابری
۱۰	-	محمود احمدی نژاد	۱۳۹۱	وزارت راه و شهرسازی

امور تجارت.

- راه: عیناً ردیف اول.
- راه و ترابری: عیناً ردیف قبل به اضافه تنظیم و مدیریت امور حمل و نقل بین شهری.

وزارت مسکن و شهرسازی

همان طور که اشاره شد نام این وزارت خانه در بدو تأسیس وزارت آبادانی و مسکن و مأموریت آن مانند وزارت فوائد عامه، تهیه و اجرای کلیه زیربناهای توسعه به اضافه سیاست‌گذاری در امور مسکن بوده است، کما این که در بادی امر تهیه و اجرای راه‌های فرعی و بخشی از توسعه شهری و امور روستایی به ادارات کل استان این وزارت خانه محول گردید؛ ولی تدریجاً راه‌های فرعی به وزارت راه وقت و امور آبادانی نیز به سایر دستگاه‌های دولتی و شهرداری‌ها و ... محول گردید. در نهایت، نام آن وزارت خانه، از آبادانی و مسکن به وزارت مسکن و شهرسازی تغییر یافت.

چنانچه تهیه و اجرای کلیه امور توسعه در یک وزارت خانه - مانند وزارت آبادانی و مسکن - متمرکز می‌شد، قاعداً باید امور بهره‌برداری از این زیربناها به وزارت خانه‌هایی مانند حمل و نقل و ارتباطات به عنوان جایگزین ترابری و مخابرات و ... و انرژی به عنوان جایگزین نفت و نیرو واگذار می‌گردید.

اهداف ادغام در زمان حاضر و پیامدهای آن

- ظاهراً هدف از این ادغام، کوچک سازی دولت و تقلیل تعداد وزارت خانه‌هاست که این امر در قانون برنامه نیز پیش بینی شده بود.
- در صورت واگذاری تهیه و اجرای کلیه زیربناها مانند راه، راه آهن، بنادر، فرودگاه‌ها، سد‌ها، نیروگاه‌ها، پالایشگاه‌ها، انواع لوله‌کشی‌های انتقال و توزیع آب، گاز، نفت و امکانات انتقال انرژی و ... احداث مسکن، مترو، شهرسازی، تهیه و اجرای زیربناهای مخابرات، ارتباطات و ... به یک وزارت خانه (مانند وزارت فوائد عامه سابق و یا وزارت آبادانی و مسکن بعدی و واگذاری امور

وزارت مسکن و شهرسازی

- این وزارت خانه در کابینه نود و هشتم و در ۱۷ اسفند ۱۳۴۲ با نام وزارت آبادانی و مسکن تأسیس شد و نام آن تا پیروزی انقلاب ثابت ماند و سپس به مسکن و شهرسازی تبدیل و این نام تا سال ۱۳۹۰ عوض نشد.

- در سال ۱۳۹۰ نام وزارت مسکن و شهرسازی پس از ادغام با وزارت راه و ترابری به وزارت راه و شهرسازی تغییر یافت. بدین سان در مدت ۴۸ سال نام این وزارت جمعاً سه بار عوض شده است.

رابطه بین نام و مأموریت‌های دو وزارتخانه

وزارت راه و ترابری

از اطلاق نام «فوائد عامه» به این وزارتخانه چنین برمی‌آید که این نام به احتمال زیاد ترجمه Travaux Publique فرانسه و یا Public Works انگلیسی باشد. مراد انجام کلیه کارهای زیربنایی توسعه از سوی این وزارت خانه بوده است که بعدها امور تجارت نیز به آن اضافه شد. بالاخره به وزارت طرق و شوارع، وزارت راه و در نهایت به وزارت راه و ترابری تبدیل شد و این نام ۳۲ سال ثابت مانده است.

چکیده انتظارات از این وزارت حسب نام و یا وظایف محوله بدین شرح بوده است:

- معادن، طرق و شوارع: تهیه، ساخت و نگهداری انواع راه‌ها، کشف و استخراج معادن.
- فوائد عامه: تهیه و ساخت انواع زیربناهای توسعه.
- فوائد عامه و تجارت: عیناً ردیف قبل و به اضافه تمشیت

- توسعه تسهیلات جانبی راه‌ها، بزرگ‌راه‌ها، آزادراه‌ها، ایستگاه‌های راه‌آهن، بنسادر و فرودگاه‌ها مانند مسجد، درمانگاه، هتل، متل، رستوران، پمپ بنزین، تعمیرگاه، فروشگاه، پارکینگ، سرویس‌های بهداشتی، تاکسی‌رانی، نصب تابلوهای تبلیغاتی، تیر پارک‌ها و... به بخش خصوصی واگذار شود.

اصول خصوصی سازی

خصوصی سازی و واگذاری امور مردم به مردم تا آنجا پیش خواهد رفت که احداث، نگهداری و بهره‌برداری از کلیه زیربناهای حمل و نقل به مردم واگذار شود. برای مدیریت راه‌ها صندوقی به نام "صندوق راه" تشکیل شود. که هیأت امنای این صندوق استادان مربوط و مرتبط در دانشگاه‌ها، نماینده سندیکاهای حمل و نقل - جاده‌ای - ریلی - هوایی - دریایی، نمایندگان جوامع مانند مهندسان مشاور، سازندگان و سایر اقشار مربوط و بالاخره نمایندگان وزارت راه و ترابری و وزارت کشور خواهند بود. بودجه توسعه راه‌ها کلاً از عوارض سوخت تأمین می‌شود که کم هزینه‌ترین و پاک‌ترین عوارض به شمار می‌رود.

در پایان برای اجتناب از طولانی شدن مطلب از ورود به جزئیات اجتناب می‌گردد. قطعاً بررسی مفاد مورد نظر مستلزم بحث و تبادل اطلاعات و نظر خواهد بود که البته اسناد آن فراهم شده و در جلسات مربوط و مرتبط می‌تواند ارائه گردد.

بهره‌برداری از این زیربنایها به وزارت خانه‌های حمل و نقل و ارتباطات، نیرو و انرژی شامل آب، برق، گاز و... و نظایر این‌ها بوده است و در کنار آن واگذاری امور تصدی، همزمان هم از تعداد وزارت خانه کاسته و هم دولت کوچک می‌شد که البته با ادغام ۲ وزارت خانه مورد بحث این مراد حاصل نشد، فقط یک وزارتخانه کم شد و اجماً وزارت راه و ترابری متفرق ولی بدنه دولتی وزارت مسکن بزرگ‌تر شده است.

- با ادغام یک وزارتخانه بزرگ و با مسؤولیت‌ها و مأموریت‌های مهم و گسترده و دارای شرکت‌های تابعه متعدد، پرسنل زیاد مانند وزارت راه و ترابری با یک وزارتخانه بیشتر سیاست‌گذار و دارای پرسنل بالنسبه کم یعنی وزارت مسکن و شهرسازی، اهداف مورد نظر محقق نمی‌شود.

پیشنهادهای

- با توجه به آنچه ذکر شد پیشنهاد می‌شود این ادغام ناموزون و بی هدف ملغی گردد. افزون این که جهت کوچک سازی وزارت راه و ترابری، خصوصی سازی و واگذاری امور تصدی پیشنهاد می‌شود:
- شرکت‌های هواپیمایی اعم از هواپیمایی ملی و... به بخش خصوصی واگذار شود.
- صندوقی به نام صندوق راه تأسیس و امور بهسازی، نگهداری و بهره‌برداری از راه‌ها به این صندوق واگذار شود. در این راستا این کار با واگذاری آزادراه‌ها آغاز می‌شود و آزادراه‌هایی که دوران مشارکت آنها خاتمه یافته به صندوق تحویل داده می‌شوند.
- آزمایشگاه فنی و مکانیک خاک به بخش خصوصی واگذار شود.
- امور نگهداری و بهره‌برداری از فرودگاه‌ها و بنادر به بخش خصوصی واگذار شود.
- امور نگهداری و بهره‌برداری راه‌آهن‌ها به بخش خصوصی واگذار شود.